

Epilog

Přerov, 19. listopad 1989, brzké dopoledne: známý protikomunistický bojovník Vladimír Hučín vyndává doma ze skryše pistoli schovanou léta po otci. V pistoli jsou tři náboje, Hučín se s ní postaví před místní služebnu StB a čeká, než se auto, jehož příjezd předtím pozoroval, zase vydá na cestu. Když řidič startuje, Hučín vyskakuje před vůz a přinutí estébáky zastavit a vyložit náklad.

Papírové pytle jsou plné dokumentů, na nichž tisíce přerovských občanů přísahaly věrnost komunistickému režimu, vítaly vstup sovětských okupačních vojsk a schvalovaly normalizaci: jde o záznamy komunistických prověrek, jimiž po okupaci počátkem sedmdesátých let musel projít každý držitel trochu lepšího místa či zájemce o ně. Estébáci Hučínovi tvrdí, že jedou spisy spálit na smetiště, on sám je dodnes přesvědčen, že si je chtěli někam schovat a v budoucnu využít. Proto Hučín materiály okamžitě zabavuje, ukládá je na bezpečné místo, odkud si je prý později odvezli zástupci porevolučního ministerstva vnitra.

Na přelomu listopadu a prosince docházely na pobočky Občanského fóra, které sdružovalo lidi protestující proti režimu, stovky informací o tom, jak estébáci odvázejí ze služebny spisy. Někdy byli přistiženi, že

je pálí či házejí třeba do stoupy. Ale například z Brna přišla zpráva, že ze služebny StB vyjela tři nákladní auta naložená dokumenty. Cílem byla posádka sovětské okupační armády v Bruntále. Mezi aktivisty, kteří auta sledovali, se tehdy nenašel nikdo podobně ozbrojený a akční jako Hučín a náklad skutečně skončil v rukou Rusů.

Později badatelé zjistili, že brněnský archiv byl nebývale vyčištěn, chyběly v něm dokumenty o agentech, svazky „nepřátelských“ osob, a dokonce i registry svazků samotných. „Co se s tím stalo, nevíme, dokumenty se dodnes nenašly,“ řekl *Respektu* badatel Radek Schovánek, který se specializuje na studium archivů StB. Divoká skartace začala už 18. listopadu ve správě StB, která pracovala proti zahraničním „nepřátelům“, a existují záznamy o desítkách dalších služeben, kde se začaly ničit materiály ještě před prvním oficiálním skartačním rozkazem, který vydal šéf StB generál Alojz Lorenc 27. listopadu 1989.

Hlavní skartace proběhla ve třech týdnech po 17. listopadu. Provázejí ji celkem čtyři rozkazy, mění se v nich vymezení materiálů, které by se měly ničit, a 8. prosince Lorenc přikazuje skartaci zastavit. Devátého prosince definitivně padla komunistická vláda a o dvacet dní později byl prezidentem zvolen disident a dramatik Václav Havel.

Lorenc nařídil zničit všechny svazky vedené na odpůrce režimu, stejně tak jako svazky agentů až na registry, v nichž jsou uvedena jejich jména. Zároveň došlo k protřídění svazků, které byly vedeny na představitele socialistického hospodářství a zájmové osoby ze zahraničí. Z jistého pohledu se Lorencův rozkaz vyznačuje strategickou genialitou. Jeho skartace umožnila polistopadovým úřadům a veřejnosti zjistit jména spolupracovníků StB, ale protože se často nedochovaly materiály ve svazcích, nemůžeme přesně vědět, kdo skutečně udával a kdo spolupráci podepsal jen pod tlakem a naoko.

Nejasné také je, co ve svazcích lidí, kteří komunismu a StB vzdorovali, bylo a jestli byly opravdu zničeny, nebo si je někdo schoval. Z ukončených, a v archivech tudíž zachovaných spisů – převážně z padesátých a šedesátých let – můžeme obecně dovodit, že často šlo o kompromitující zápisky, kde a s kým se sledovaný sešel, jestli se opil, má milence nebo milenku. Estébáci a ruští špioni hledali i slabiny rodinných příslušníků, zda jsou vážně nemocní, jestli něco někde neprovedli nebo zda nemají problémy v zaměstnání.

Skartační proces je velmi dlouhá a složitá procedura, v níž se zaznamenává zničení prakticky každého listu. Komise zkontroluje celý svazek, zda v něm něco nechybí, společně jej zničí a všichni podepíšíou dokument o jeho skartaci. Po listopadu ale StB hodně spěchala a skartační dokumenty tak často scházejí. Právě kvůli tomuto faktu je nutné brát v potaz otázku, zda dokumenty byly skutečně zničeny, nebo zda posloužily Kremlu a jeho tajným službám k pozdějšímu vydírání politiků či vlivných byznysmenů.

Nejde však jen o břímě minulosti. Ani prožití velké části života ve svobodě nezaručuje, že se člověk nemůže dostat na scestí, i mezi mladší generací mohou být lidé, kteří se z nějakého důvodu rozhodli zaprodat Putinovu režimu. Jedním z nich byl zcela nepochybně i Robert Rachardžo, jehož příběhem tato kniha začínala. Nerozvrátil nakonec obrannou páteř Česka, nezničil zdejší demokracii a ani fatálně neohrozil fungování NATO, problém však je, že ukázal na křehkost naší bezpečnosti. Ruské tajné služby tradičně každého donašeče vždy dublují jedním dalším, aby minimalizovali riziko ztrát z nepravdivých nebo nafouknutých tvrzení. Dotyčný ví, že je „jištěn“, nikdy ale neví kým. Kdo byl tím mužem nebo ženou v případě Rachardža? A kolik takových dalších tu je?

Česko je zemí, kde politické a bezpečnostní elity dlouhodobě podceňují rizika ruského vlivu. V lepším případě se jako prvorepublikový prezident Edvard Beneš mylně domnívají, že to s Kremlem nějak uhradí. V horším, jako předposlední prezident Václav Klaus a současný Miloš Zeman, svou (nebo svojí) politikou přímo a bez skrupulí nahrávají zájmům Moskvy a vědomě tak oslabují naši vazbu na evropské a alianční bezpečnostní struktury.

Estonsko na tom bylo v minulosti v mnoha směrech stejně, jako jsme dnes my. Jeho kontrarozvědka se v podstatě celá devadesátá léta soustředovala na boj s korupcí a stavění hráze proti dravé ruské špionáži si nestanovila jako svoji hlavní prioritu. Politické elity problém přehlížely, nebo se mu věnovaly nedostatečně. S Hermanem Simmem a dalšími ataky Kremhu však přišlo prozření a díky tomu je dnes Estonsko na špičce v boji proti ruské hrozbě. Recept není příliš složitý: Tallinn klade důraz na odhalení co největšího množství ruských agentů a investuje do této činnosti značné zdroje a kapacity.

Když uspěje, případy neřeší v tichosti, ale veřejně je projednává před svými soudy a agentům uděluje vysoké tresty. Jak jsme viděli, Simm dostal třináct let a další špioni ještě o několik let více. Na potenciální zrádce to má odstrašující účinek. Estonská vláda selhání svých lidí neskrývá, naopak o nich veřejně mluví. Od roku 2008 je Estonsko rovněž domovem Aliančního Centra kybernetické bezpečnosti a výrazně vystupuje i vůči ruské propagandě.

Odhalení Roberta Rachardža v Česku potřebnou katarzi nepřineslo. Politici dál s Ruskem koketují, propaganda je tématem, které málokoho zajímá a kontrarozvědka má nejasné výsledky. „Putin testuje naši slabost, a když ji projevíme, okamžitě toho využije,“ řekla mi jednou bývalá lotyšská prezidentka Vaira Vīķe-Freibergová. Pokud si to

nepřipustíme, může Česká republika zcela uvíznout v síti ruských zájmů a v EU a NATO se staneme okrajovým, nedůležitým a zcela nedůvěryhodným členem, jakousi podivnou východní výspou Putina režimu. Máme ale i druhou možnost: vybědnout z ruské mlhy a začít brát vážně obranu svobody, již jsme v roce 1989 znovu nabyli, kterou se ale Kreml a jeho tajné služby snaží opět demontovat.

Obsah

1. Rýhy v podlaze	9
2. Stále se rozšiřovat	26
3. Zrození vůdce	41
4. Magnického zákon	53
5. Nová šlechta	66
6. Oči přelepené páskou	78
7. Opět spolu	89
8. Znehybnělá společnost	103
9. Rezidentura	119
10. Praha v záři slunce	130
11. Cestovatel	140
12. Vedoucí kolotoče	158
13. Čtyři krtci v Tallinnu a unesený muž	180
14. Epilog	191
Poděkování	196
Rejstřík	197